

SZILVÁSSY ZOLTÁN¹

A Magyar Tanácsköztársaság büntetőpolitikája

The Penal Policy of the Hungarian Soviet Republic

Abstract: Pursuant to a decree issued by the People's Commissariat for the Interior on 26 March 1919, the Red Guard succeeded the old police, the gendarmerie, and the border guard. However, during the establishment of the Red Guard, the old law enforcement bodies were not actually disbanded, and the new organization largely took over their staff, and supplemented it by recruiting, mainly workers. It was much easier to organize detachments under communist leadership. The most notable of these is the Cserny detachment, which was formed from the Visegrád Street guard, seamen and sailors, with about 200 people ("Lenin boys"), and on the model of which smaller detachments were set up in the countryside. The Cserny detachment was subordinated to the Political Department of the People's Security Committee, and its staff was further reduced during May and June. However, after the counter-revolutionary uprising of 24 June, it was re-strengthened and assigned to the Second Red Guard district. Ottó Korvin and Tibor Szamuely directed the fight against the counter-revolution. Ottó Korvin was the head of the Political Department of the People's Security Committee, and since the People's Commissar for the Interior was mostly at the front, he worked quite independently. Major counter-revolutionary organizations were prevented in the capital, which were then retaliated with unbridled terror.

Keywords: Political Investigation Department, József Cserny, Tibor Szamuely, Lenin boys, Soviet Republic

Összefoglaló: A Belügyi Népbiztosság 1919. március 26-án kiadott rendelete értelmében a régi rendőrség, csendőrség és határőrség örökébe a Vörös Őrség lépett. A Vörös Őrség megszervezése során azonban nem történt meg a régi rendfenntartó testületek tényleges feloszlata, az új szervezet jórészt azok állományát vette át, s azt egészítette ki toborzás útján, elsősorban munkásokkal. Jóval egyszerűbb volt a kommunista vezetés alatt álló különítmények szervezése. Közülük a legnevezetesebb a Cserny-különítmény, amely a Visegrádi utcai őrségből, matrózokból és tengerészekből alakult meg, mintegy 200 fővel („Lenin-fiúk”), és amelynek mintájára vidéken is állítottak fel kisebb különítményeket. A Cserny-különítményt a Belügyi Népbiztosság Politikai Osztályának rendelték alá, és május-június folyamán egyre csökkentették a létszámát. A június 24-i ellenforradalmi lázadást követően azonban ismét megerősítették, és a II. vörösőr kerülethez osztották be. Az ellenforradalom elleni harcot Korvin Ottó és Szamuely Tibor irányította. Korvin Ottó a Belügyi Népbiztosság Politikai Osztályának az élén állott, s mivel a belügyi népbiztosok többnyire a fronton tartózkodtak, meglehetősen önállóan dolgozott. A jelentősebb ellenforradalmi szervezkedéseket a fővárosban megakadályozták, amelyeket aztán megtorlásul féktelen terror követett.

Kulcsszavak: Politikai Nyomozó Osztály, Cserny József, Szamuely Tibor, Lenin-fiúk, Tanácsköztársaság

1 ORCID: 0009-0001-2309-5044

1. Bevezetés

A Vix-jegyzék átadását és a Károly-kormány lemondását követően 1919. március 21-én megalakult a szociáldemokraták és kommunisták által kikiáltott Tanácsköztársaság. Hihetetlen gyorsasággal kezdődött meg a szovjetizálás, a szovjet modell megvalósítása, aminek az érdekében két hét alatt rendeletek százait adták ki. A bírói hatalmat az igazságszolgáltatás új szervei, a laikusokból, főként munkásokból és parasztokból álló, 3-3 fős forradalmi törvényszékek jelentették. Nem kellett jogi ismeret a forradalmi törvényszékek munkájához, mivel ítéleteik nem jogszabályokon, hanem a „bírók” önhatalmú döntésein alapultak, és a pénzbüntetéstől egészen a halálbüntetésig terjedtek. A forradalmi törvényszékek döntései ellen fellebbezni sem lehetett.

Lenin így értékeli Kun Béla tanácskormányának hatalomra jutását: *„Magyarországon a forradalom rendkívül eredeti módon ment végbe. A magyar Kerenszkij, akit ott Károlynak hívnak, maga mondott le, és a magyar megalkuvók – mensevikek és eszerek – megértették, hogy el kell menni a börtönbe, ahol Kun Béla magyar elvtárs, az egyik legjobb magyar kommunista ült. Odamentek hozzá és azt mondták neki: Önöknek át kell venniük a hatalmat! A burzsoá kormány lemondott. A burzsoá szocialisták, a magyarországi mensevikek és eszerek beolvadtak a magyar bolsevikok pártjába és egységes pártot, egységes kormányt alakítottak.”* (Részlet Lenin előadói beszédéből a szovjet köztársaság külső és belső helyzetéről, 1919. április 3.)²

Az 1919. június 23-án tető alá hozott alkotmány végleges alaptörvény volt, amely *A Magyarországi Szocialista Szövetséges Tanácsköztársaság Alkotmánya* címet viselte. Az Alkotmány – amely a hatalomkoncentráció koncepciójára épült – az új típusú államra és annak jogára vonatkozó elvi tételeket összegezve hét fejezetre és 89 §-ra tagolódott.³

Az alaptörvény az állam internacionalista karakterét kívánta aláhúzni, s érzékeltetni óhajtotta egyúttal azt a szándékot is, miszerint a későbbiekben a kontinensen bárhol létesülő tanács hatalommal kész szövetségi viszonyt kialakítani. A politikai hatalom birtokosait ez idő tájt ugyanis az a feltételezés ejtette rabul, hogy az európai forradalmi hullám szocialista államok sorát hozza létre, amelyekből kifermálódik a tanácsköztársaságok nemzetközi szövetsége. Jelen téveszme Kárpát-medencei forgatókönyve mondatta ki azután az alkotmány megalkotóival az ismert tételt, miszerint a Magyar Tanácsköztársaság nem állja útját, hogy a *„fölszabaduló területek nemzetei”* maguk is saját – de a magyarországi Tanácsköztársasággal szövetséges – tanácsköztársaságaik kovácsai legyenek.⁴

2. A Magyar Tanácsköztársaság jogforrási rendszere

A proletárdiktatúra kezdeti időszakában a Forradalmi Kormányzótanács gyakorolta a legfőbb államhatalmi funkciót. A Tanácsok Országos Gyűlésének összeültéig

2 Lenin, 1974, 86.

3 Rákos, 1959, 11.

4 Mezey, 2003, 449.

tehát a Kormányzótanács feladata volt a proletárhatalom lényegéből folyó legfőbb, alapvető jogszabályi intézkedések megtétele. Emellett a népbiztosságok is folytattak jogalkotó tevékenységet, funkcióinak jellege szerint a tevékenységük azonban inkább csak az alapvető rendelkezések végrehajtásának körében mozgott. Mind a Forradalmi Kormányzótanács, mind pedig a népbiztosok által kibocsátott jogszabályok általános elnevezése *rendelet* volt, ezek a Tanácsköztársaság hivatalos lapjában jelentek meg. Egyes speciális feladatokkal megbízott rendkívüli szervek is végeztek jogalkotást, rendelkezéseiket *parancs* elnevezéssel bocsátották ki. Ilyen rendkívüli szervek voltak a lakásügyi népbiztosok, a rokkant ügyek teljhatalmú intézésével megbízott népbiztos, valamint az Élelmezési Diktatúra. A parancsok a hivatalos lapban általában nem jelentek meg.⁵

Büntetőjogi vonatkozásban a jogforrások közé kell számítanunk a büntető bíróságok jogalkotó tevékenységét is, a Tanácsköztársaságnak büntető törvénykönyve nem volt. A Forradalmi Kormányzótanács és a népbiztosságok rendeletei, illetőleg a rendkívüli szervek parancsai sem specifikus büntetőjogi szabályok voltak, hanem egyes konkrét életviszonyokra vonatkozó – lényegében igazgatási – jogszabályok, amelyek egy részét a jogalkotó büntető záradékkal látta el. A jogszabályok általános elvi útmutatást adtak arra vonatkozóan, hogy az új társadalmi rendszerben melyek azok a területek, amelyeket a büntetőjogi védekezés körébe kell vonni. Az elvi rendezés alapján a forradalmi törvényszékek és a statáriális bíróságok gyakorlata konkretizálta az egyes büntetési típusok tényállásait. A bírácoknak tehát viszonylagosan tág területük volt a jogalkotásra mind a büntető tényállás megállapításában, mind a büntetések alkalmazásában.⁶

A jogforrási rendszer vonatkozásában végleges elvi rendezést az Alkotmány adott, az Alkotmányban rögzített elvek alapján a jogalkotási rendszer gyakorlati kialakítására azonban már nem kerülhetett sor.

---

3. A Magyar Tanácsköztársaság büntetőpolitikája

A Tanácsköztársaság büntetőpolitikájának a jellemzése kapcsán nem szabad figyelmen kívül hagyni azokat a körülményeket, amelyek meghatározták a Tanácsköztársaság általános politikáját. A büntetőpolitika ugyanis csak az állam általános politikájával való összefüggésében határozható meg. Ennek megfelelően nevezzük büntetőpolitikának az állam általános politikájának azt a részét, amely a bűnözés ellen folytatott harc tekintetében meghatározza a feladatokat, továbbá a bűnüldözés és a bűnmegelőzés általános módszereit és eszközeit.⁷

A büntetőpolitika átfogja a törvényhozás és a jogalkotás területét egyaránt. Olyan törvények alkotását és a megalkotott törvények olyan alkalmazását igényli, ami biztosítja az állam általános politikai, gazdasági, kulturális és egyéb célkitűzéseinek a megvalósítását, a büntetendő cselekmények visszaszorítását.

5 Erdősy, 1971, 58.

6 Erdősy, 1971, 58.

7 Földvári, 1971, 65.

A Forradalmi Kormányzótanács LXII. sz. rendelete – amely egyébként a régi rend alatt indított bűnügyek átvizsgálásának szabályait tartalmazza – a bevezető mondatában az alábbiakat szögezte le: „A Magyarországi Tanácsköztársaságban a büntető közhatalom gyakorlásának célja az, hogy egyrészt a proletariátus diktatúráját minden támadástól megvédelmezze, másrészt pedig a dolgozó proletárok jogos egyéni érdekeinek oltalmára szolgáljon.”⁸

A Forradalmi Kormányzótanács rendeletének idézett megállapítása tekinthető a Tanácsköztársaság büntetőpolitikájának az alapjának és a proletárdiktatúra büntető ítélezése alapvető célkitűzésének.⁹ A forradalmi törvényszékek a nehéz körülmények között igyekeztek ennek szellemében eljárni. Feladatuk teljesítését megnehezítette az, hogy egészen új társadalmi, politikai körülmények között kellett dolgozniuk.¹⁰ Némileg „megkönnyítette” munkájukat viszont az, hogy hazánkban a büntetőjog tudományos művelésében a századforduló után olyan új irányzatok jelentkeztek, amelyek a büntetőjogi felelősség kérdéseiben a korábbinál – a marxista jogtudomány szerint – realisabb, célszerűbb felfogásokat hirdettek. Ezek a már több mint egy évtized óta „érlelődött” gondolatok jutottak érvényre a forradalmi törvényszékek gyakorlatában, és vezettek el végül az Országos Kísérleti Kriminológiai Intézet megalakításához.

Mindenekelőtt megállapíthatjuk azt, hogy a Tanácsköztársaság büntetőjoga a bűnfelelősség elvén épült fel. Nem ismerte a tárgyi felelősség alapján történő megbüntetést. Ezt bizonyítja egyrészt az, hogy az újonnan alkotott büntető jogszabályok vagy kifejezetten szólnak a bűnösségi alakzatról mint a büntethetőség egyik feltételéről, vagy erre utaló kifejezéssel határozzák meg az elkövetői tevékenységet.¹¹ A Forradalmi Kormányzótanács 5. rendelete pl. az álhírek terjesztéséről kimondja, hogy „Nincs helye a büntetés kiszabásának, ha a való tények tárgyilagos ismertetése a köznyugalom megzavarására irányuló célzat nélkül történik”.¹²

A bűnfelelősség elvének gyakorlati érvényesülése mellett szólnak másrészt a forradalmi törvényszékek, valamint az ún. likvidációs bizottságok iratai is. A bírói ítéletek szinte kivétel nélkül részletesen foglalkoznak az indoklásában az elkövető bűnösségével. Vizsgálják a szándékos, illetőleg a gondatlan elkövetés feltételeit, a szándékosság vagy gondatlanság súlyosságának a fokát. Nem egy, a büntetés mértékét is a bűnösség súlyosságával hozzák összefüggésbe.¹³

A tárgyi felelősség elvetésére utalnak az elkövetők személyi körülményeire vonatkozó részletes vizsgálatok is. A forradalmi törvényszékek igen nagy súlyt helyeztek az elkövető személyi sajátosságainak feltárására és azoknak a körülményeknek a megállapítására, amelyek a tettet a bűncselekmény elkövetésére indították. A motívum feltárására irányuló törekvés egyébként szoros összefüggésben áll a büntetés céljáról vallott felfogással is: a megtorlás elvét hirdető álláspont számára teljesen elfogadhatatlan lenne a motívum szerepének és jelentőségének az elismerése. Nem mond ellent a bűnfelelősség elvéről mondottaknak a Forradalmi Kormányzótanács XLV. sz.

8 Földvári, 1971, 66.

9 Halász, 1955, 156–159.

10 Sarlós, 1959, 5–25.

11 Sarlós, 1969, 211–317.

12 Földvári, 1971, 66.

13 Földvári, 1971, 66.

rendelete¹⁴ sem, mely rendelet a forradalmi törvényszékek hatáskörének a kiterjesztéséről intézkedik, és az 1. §-ában az alábbi tételt szögezi le: „A forradalmi törvényszék a büntetést az eset súlyához képest szabja ki.”¹⁵

A Forradalmi Törvényszékek széles körű felhatalmazást kaptak arra, hogy az általuk tárgyalt ügyekben az eset egyedi sajátosságainak figyelembevételével a büntetési célok elérésére legalkalmasabbnak látszó büntetést alkalmazzák.¹⁶ A Forradalmi Törvényszékek éltek is a lehetőségekkel, és a korábbi kódexben nem szabályozott új büntetési nemeket is alkalmaztak. Kiszabtak például kényszermunkára ítélest, alkalmaztak bírói megrovást, a Vörös Hadsereg kötelékéből való kiközösítést.

A Tanácsköztársaság büntetési rendszerét szabad büntetési rendszernek is nevezhetnénk, amelynek jogi alapját a Forradalmi Kormányzótanácsnak az előzőekben már idézett XLV. rendelete teremtette meg. Ez írta elő azt, hogy a büntetést „az eset súlyához képest” kell kiszabni, ami megkövetelte a bűncselekmény összes tárgyi és személyi körülményeinek gondos feltárását és értékelését. Ennek során arra törekedtek, hogy a generális prevenció szempontjait összhangba hozzák a speciál prevenció célkitűzéseivel. Ezt szolgálták az olyan rendkívüli intézkedések is, mint a feltételes elítélés és a büntetés végrehajtásának felfüggesztése. Ez utóbbi intézkedés vonatkozásában az alábbi indoklást olvashatjuk az egyik határozatban: „A forradalmi törvényszék a büntetés felfüggesztéstől az elítélt jövő viselkedésére kedvező hatást vár, s mivel a felfüggesztés célszerűségi és nem enyhítési eszköz, s mivel terhelt a büntetéseknek azon csoportjához tartozik, amelyiket erkölcsi szempontból nevelni, jellemét és akaraterejét megcélozni szükséges, ezért a büntetés végrehajtását felfüggeszti.”¹⁷

Ebből az ítéletből is kiderül az elkövetők differenciált kezelésére való törekvés, valamint a büntetés céljairól vallott felfogás. A Forradalmi Törvényszék a megtorlás helyett határozottan elkötelezi magát a bűnelkövetők javítása, erkölcsi nevelése mellett. Ahol indokoltnak tartotta, ott a Tanácsköztársaság bíróságai „nem riadtak vissza” az erőteljesebb intézkedések alkalmazásától sem.¹⁸ A súlyosabb esetekben kiszabtak halálbüntetést is, a szabadságvesztés vonatkozásában pedig a határozatlan időre szóló elítélés egy formáját is ismerték: az életfogytig tartó szabadságvesztést.¹⁹

A Tanácsköztársaság büntetőpolitikáját jellemző egyik legfontosabb intézkedése az Országos Kísérleti Kriminológiai Intézet létesítése volt. Már a Tanácsköztársaság kikiáltását követő napokban megszületett az elhatározás arra, hogy a Budapesti Forradalmi Törvényszék mellett egy kísérleti kriminológiai osztályt szervezzenek.²⁰

Az osztály létesítését az alábbi körülményekkel magyarázhatjuk:²¹

1. A Forradalmi Törvényszékek határozottan szakítani törekedtek a régi, a klasszikus büntetőjogi irányzat tételeit követő ítélkezési gyakorlattal, és nem elégedtek meg az elkövetett cselekmény jogi minősítésével összefüggő kérdések vizsgálatával, hanem

14 Sarlós, 1959.

15 Földvári, 1971, 66–67.

16 Proletárjog, 1919. június 7., 6. sz.

17 Földvári, 1971, 68.

18 Halász, Kovács, Feschka, 1959, 204–206.

19 Földvári, 1971, 68.

20 Rákos, 1953, 95.

21 Kádár, 1959, 469.

érdeklődési körükbe vonták a vádlottak egész élettörténetét, a társadalmi eseményekhez való viszonyát. Ennek az igénynek a kielégítése szükségessé tette a tárgyalások egészen újszerű előkészítését.

2. Kezdetben csak a politikai ügyekben, majd az egyéb bűnügyekben is kötelezővé tették a vádlottak elme- és idegállapotának vizsgálatát. Ezeket a vizsgálatokat később kiterjesztették annak megállapítására is, hogy milyen intézkedések látszanak célszerűnek ahhoz, hogy adott személyt eredményesen tartsanak vissza újabb bűntett elkövetésétől.

3. Elméleti vizsgálatok váltak szükségessé annak következtében is, hogy a Forradalmi Törvényszékek egyes tanácsai korábban nem ismert intézkedéseket hoztak a vádlottakkal szemben. Egyre nyíltabban hangoztatták egyesek a szabadságvesztés büntetés, a börtön hatékonysága iránti kételyüket. Sor került szabadságelvonással nem járó olyan intézkedés alkalmazására is, mint például a vádlottnak munkahelyén társadalmi felügyelet alá vonása vagy idegorvosi kezelésre kötelezése.

4. A kísérleti kriminológiai osztály létesítése mellett hatott az ún. likvidációs bizottságok felállítása is. E bizottságok munkájának eredményeképpen hatalmas mennyiségű anyag gyűlt össze, amelynek tudományos feldolgozása érdekes tanulságokat ígért a kriminalitás magyarázatát illetően is.

5. A Tanácsköztársaság a tanácshatalom igényeinek megfelelő új, büntető jogszabályokra, új büntető törvénykezési szervezetre és új büntetőpolitikára volt szüksége.²²

Az Intézetnek kettős feladata volt: egyrészt az egyes bűnelkövetések okait kutatta, és az empirikus tapasztalatok összegzése által vont le elméleti következtetéseket a bűnözés okainak megmagyarázására; másrészt részt vettek munkatársai a büntetőeljárás gyakorlatában, és konkrét segítséget nyújtottak a bíróságnak. A bíróság ugyanis az egyes büntettek elkövetőit átadta az Intézetnek a rendelkezésre álló nyomozási iratokkal együtt. Az Intézet – a tudományos apparátusának közreműködésével – az elkövető pszichodiagnosztikai vizsgálata alapján szakvéleményt adott a bíróságnak, és a bíróság ennek figyelembevételével hozta meg ítéletét. Az Országos Kísérleti Kriminológiai Intézetben orvos, pszichológus és szociológus együttesen dolgoztak. Tevékenységük a következő feladatok teljesítésére irányult: környezettanulmány készítése, a bűnelkövetése társadalmi előzményeinek a megállapítása, és végül a büntettek közvetlen lélektani motívumainak és közvetett külső-belső tényezőinek a feltárása.²³

4. A rögtönítélő bíróságok

A halálos ítéletek többségét – beleértve a végre nem hajtottakat is – rögtönítélő bíróságok, és nem a forradalmi törvényszékek hozták meg. A rögtönítélő bíróságokra mint a forradalmi törvényszékek melletti külön bírói szervre a román csapatok támadásának megindulása miatt volt „szükség”, mert ezzel az ellenforradalmi megmozdulások

22 Földvári, 1971, 70.

23 Kádár, 1959, 469.

a kommunista terrorállamra a korábbiakhoz képest jóval veszélyesebbek voltak. Május elején a frontvonalhoz közel fekvő helyeken (Szolnok, Abony) törtek ki a leghevesebb ellenforradalmi mozgalmak. A kommunista történetírás a következőképpen ismereti az eseményeket: *„A volt földbirtokosok, tőkésék és elsősorban a magasrangú katonatisztek fehér gárdát szerveztek, s az imperialista csapatok hadmozdulataira támaszkodva, hátbatámadták a Vörös Hadsereget és egyes helyeken, ha rövid időre is, de visszaállították a kapitalista uralmat. Leverésükhöz a kislétszámú helyi Vörös Őrség nem volt elegendő, komoly katonai erőt kellett ahhoz bevetni. E megmozdulások miatt vált szükségessé Szamuely Tibor különleges megbízatása a keleti fronton. Az ellenforradalmi támadások leverése után a frontvonal közelében azonnali, helyszínen történő ítélkezés vált indokolttá, olyan tettesek ellen, akiket a katonai alakulatok az ellenforradalom elleni harc során fogtak el. Ezért kellett felállítani az ellenforradalmárok ellen fegyveresen harcoló katonai egységekkel együtt mozgó és együttműködő rögtönítélő bíróságokat.”*²⁴

A proletárdiktatúra első időszakában tehát a forradalmi törvényszékek látták el a tanács hatalom védelmét, ennek a feladatnak jelentős részét azután az ellenforradalom „veszélyesebbé válása” idején, a katonai és az igazságügyi intézkedések együttes alkalmazásának szükségessége miatt vették át a rögtönítélő bíróságok.²⁵ A rögtönítélő bíróságok – egyébként a forradalmi törvényszékhez hasonlóan – ítéleteikben nem csupán halálbüntetést, hanem szabadságvesztést is kiszabtak.²⁶ Találkozhatunk felfüggesztett szabadságvesztés büntetésekkel, sőt pénzbüntetésekkel is. Gyakoribb azonban a komoly, 3-tól 15 évig terjedő szabadságvesztés büntetések kiszabása. Ez volt a gyakorlata a Szamuely Tibor vezetésével működő különleges rögtönítélő bíróságnak (hóhérbíróságnak) is, amely ugyancsak „nem kizárólag” halálos ítéleteket hozott, hanem legalább 50 személyt ítél el különböző tartalmú szabadságvesztésre.²⁷

A kommunista történetírás szerint az *„1919. június 24-i budapesti ellenforradalmi kísérletet széleskörű, szervezett agitáció, rémhírterjesztés, pogromra való izgatás előzte meg, de a klérus is bekapcsolódott. Emiatt a kormányzó tanács június 23-án Haubrich Józsefet Budapest és környéke területére statáriális jogkörrel megbízta az ellenforradalmi mozgalmak leküzdésével. Haubrich azonnal kiadta statáriális rendeletét, amely rögtönítélő eljárás alá vonta a Tanácsköztársaság és intézményei elleni gyülekezést, bujtogatást vagy cselekményt, továbbá a felekezeti és a faji izgatást.”*²⁸ Ez a magyarázata annak, hogy a június 24-i budapesti puccskísérlet elkövetői felett nem a Budapesti Forradalmi Törvényszék, hanem a rögtönítélő bíróság ítélkezett, amelynek elnöke Kiss Miklós városparancsnok lett. A vádlottak többsége magas rangú katonatiszt volt, köztük a Ludovika Akadémia több tanára, őrnagyok, századparancsnokok. A Budapesti Rögtönítélő Bíróság két hétig tárgyalta az ügyet, és első ítéleteit (köztük két halálos ítéletet) július 3-án, további 9 halálos ítéletet pedig július 8-án hozott meg. A 11 halálraítélt közül 9 katonatiszt volt, hetvennyolc vádlottat 6 hónaptól életfogytig terjedő kényszermunkára, 254 ludovikás növendéket pedig internálásban eltöltendő nevelőmunkára ítélte a bíróság. A rögtönítélő bíróság

24 Sarlós, 1961, 100–101.

25 Proletárjog, 1919. április 19., 4. sz.

26 Halász, 1955.

27 Sarlós, 1961, 100.

28 Sarlós, 1961, 131.

halálos ítéleteinek végrehajtását megakadályozta a Kormányzótanács CXXVII. számú rendelete,²⁹ amelynek megjelenésekor – amint az ítéletekből is megállapítható – már eltelt 48 óra az ítéletek végrehajtása nélkül, tehát a halálos ítéletek automatikusan életfogytiglani fegyházbüntetéssé változtak át.³⁰

Rémhírterjesztés és izgatás miatt halálos ítéletet hozott a Budapesti Forradalmi Törvényszék 1919. június 23-án. A kommunista történetírás szerint „H.I. június 22-én a Bazilikában és az előtte lévő téren a Tanácsköztársaság közeli bukására utaló, a népbiztosok ellen, felekezeti gyűléltre és pogromra uszító röpcédulákat terjesztett. Ez a röpcédulaosztogatás – mint később kiderült – szoros összefüggésben állt a június 24-én megkísérelt budapesti ellenforradalmi puccsal és annak előkészítését szolgálta. A június 23-i tárgyalás megtartása akkor ez még nem volt ismeretes és így a vádlottat nem az ellenforradalmi felkelés előkészítése, hanem a rémhírterjesztés súlyosabb esete és izgatás miatt vonták felelősségre. Ekkor egyébként már megjelent Haubrich statáriális parancsa is, a forradalmi törvényszék tehát az izgatás miatt is halálbüntetést szabhatott ki. A tárgyi bizonyítékok: a nála megtalált röpcédulák, továbbá az őt tettenérő tanúk vallomása. A Budapesti Forradalmi Törvényszék az ellenforradalmi puccs kitörését megelőző rendkívül feszült helyzetben a vádlottat halálra ítélte. A Kormányzótanács ebben az esetben nem gyakorolt kegyelmet és az elítéltet még a puccskísérlet kitörése előtt június 24-én reggel kivégezték.”³¹

5. Terrorizmus a bíraskodásban

A Tanácsköztársaság már a legelső jogszabályban, a Forradalmi Kormányzótanács I. számú rendeletében kinyilvánította azt az elhatározását, hogy új, szocialista bíróságokat: forradalmi törvényszékeket hoz létre. Az igazságügyi népbiztos I. számú rendelete pedig, amely az említett jogszabállyal egy időben, 1919. március 24-én jelent meg, megszüntette a régi büntető bíróságok működését.³²

A Tanácsköztársaság jogszabályai három, egymástól szervezetenként elkülönülő büntető bíróságot hoztak létre:³³

1. a polgári személyek felett ítélő forradalmi törvényszékeket,
2. a Vörös Hadsereg és a Vörös Őrség tagjaival szemben eljárni hivatott forradalmi katonai törvényszékeket és
3. a rögtönítélő bíróságokat, amelyek mind polgári személyek, mind katonák felett egyaránt ítélezhettek.

A Tanácsköztársaság első jogszabályaiban nem jutott kifejezésre ez a hármas felosztás, a Forradalmi Kormányzótanács I–IV. számú rendeletei még egységesen forradalmi

29 Sarlós, 1959.

30 Sarlós, 1961, 131.

31 Sarlós, 1961, 154–155.

32 Halász, 1955.

33 Sarlós, 1969.

törvényszékekről szólnak. A szétválasztást a gyakorlati szükségesség indokolta, ezért a bíróságokra vonatkozó jogszabályok különböző időpontokban jelentek meg.³⁴

E jogszabályok több részletkérdésben eltérnek egymástól. Az egymástól több szempontból különböző jogszabályok a háromféle bíróságnak megfelelően az alábbiak:³⁵

1. A forradalmi törvényszékek működésének alapvető szabályait a Forradalmi Kormányzótanács IV. számú rendelete tartalmazta. Ez a rendelet egyike a Tanácsköztársaság legfontosabb jogszabályainak, tíz §-ból állt.

2. A Forradalmi Kormányzótanács XXIII. számú rendeletével március 30-án új, „forradalmi fegyelmen” alapuló proletárhadsereg, a Vörös Hadsereg felállítását határozta el. A rendelet 4. pontja kiemeli, hogy a Vörös Hadsereg feladatát csak akkor láthatja el megfelelően, ha forradalmi fegyelem tölti el. Ugyanez a pont intézkedik arról, hogy fegyelem betartása fölött legfelső fokon a forradalmi törvényszék őröködik, kisebb fegyelmi vétségekben pedig a csapattestek választott esküdtszékei ítélkeznek. A Belügyi Népbiztosság I. számú rendelete I. §-ának 2. bekezdése szerint a Tanácsköztársaság belső rendjének védelmére felállított Vörös Őrség a Vörös Hadsereg kiegészítő részét képezte. A Forradalmi Kormányzótanács XXIII. számú rendelete tehát a Vörös Őrség tagjaira is kiterjedt.

3. A rögtönítélő eljárást a Kormányzótanács 1919. május 17-én hatályba lépett XCIV. számú rendelete III. részének 20. és 21. §-ai vezették be.

A Forradalmi Kormányzótanács bármilyen cselekményt a forradalmi törvényszék elé utalhatott, s a forradalmi törvényszék bármilyen cselekmény miatt halálbüntetést szabhatott ki.³⁶ Az „ellenforradalmárság” gyanúja miatt kivégzett Várkonyi Bálint dömösdi lakos, Stenczel János ügyvéd és Nikolényi Dezső rendőrfogalmazó budapesti lakosok, valamint Herczeg Géza budapesti lakos ügyeiben megállapítást nyert, hogy az eljáró forradalmi törvényszéket három bolsevistából alakították, a Steczel–Nikolényi-ügyben egyenesen Cserny Józsefet, a terrorvezért ültették az elnöki székbe.³⁷

Az összes forradalmi törvényszéknek ún. politikai megbízottja is volt, akinek szava, utasítása döntött az ítéletek meghozatalánál.³⁸ Akik ellen a Forradalmi Kormányzótanács halálbüntetést akart hozatni, azoknak ügyében megfelelő eljárásra utasította a politikai megbízottat. A politikai megbízott László Jenő dr., például a Várkonyi Bálint ügyében a tárgyaláson nemcsak maga volt jelen, hanem a legagresszívebb módon bele is avatkozott az ügybe. Kijelentette, hogy a legszigorúbb, legkegyetlenebb: halálos ítéletet kell hozni, s azt azonnal végrehajtani. Sőt bement az ítélethozatalra visszavonult „tanács” szobájába is, és a tanácsot egyenesen halálos ítélet hozatalára utasította. A Stenczel–Nikolényi-ügyben Korvin-Klein Ottó politikai főnyomozó már előre kijelentette, hogy „*biztosan lesz kivégzés, bírákról majd gondoskodom*”. Gondoskodott is László Jenő útján, aki Cserny Józsefet ültette az elnöki székbe, meghagyván neki, hogy halálos ítéletet hozzon; a törvényszék másik két tagjául a két legkegyetlenebbnek ismert

34 Sarlós, 1961, 13.

35 Sarlós, 1961, 13–32.

36 Proletárjog, 1919. július 12., 11. sz.

37 A Tanácsköztársaság véres almanachja, A proletárdiktatúra kortörténeti dokumentumgyűjteménye, 2020, 378.

38 Rákos, 1953, 90.

forradalmi törvényszéki tagot (az egyik a győri terrorcsapat vezére volt) jelölte ki. De a tárgyalás menetébe és irányításába itt is beleavatkozott a politikai megbízott, halálos ítéletet követelt. A tárgyalás, a tanácskozás csak pár percig tartott, és természetesen halálos ítélettel végződött; „golyó-halál”, mondta egyszerűen Cserny. És vajon miért nem akasztás? Mert Bali Mihály, a rendes állami hóhér megtagadta a forradalmi törvényszék halálos ítéleteinek végrehajtását. Az egyszerű paraszti sorban levő állami hóhérban megvolt a jog- és törvényellenességnek az a tudata, mely a proletárdiktatúra oly sok magasabb képzettségű alkalmazottjából sajnos hiányzott. A halálos ítéleteket tehát terroristákkal hajtották végre. Erről a kivégzésről így írt a *Vörös Újság* április 25-ei száma: „A forradalmi törvényszék nem komédiázott sokat ezekkel a banditákkal, a példás ítélet, amely az aljas összeesküvőket, a burzsoá-anarchia visszaállítását akaró gazfickókat érte, bizonyára nagy megnyugvást fog kelteni a proletárok soraiban.”³⁹

Amikor a proletárdiktatúra bukása után kézre került bűnösöket a rendes bíróság felelősségre vonta, ezek ismét csak a terrorral védekeztek. A terroristák azzal, hogy őket Cserny terrorizálta, Cserny azzal, hogy Kun Bélától félt, Kun Béla pedig Cserny terrorjától reszketett. Trattner Árpád, a politikai vádbiztosok vezetőjének helyettese is azzal védekezett, hogy kényszer hatása alatt cselekedett, mert terrorral fenyegették. Így festett tehát a forradalmi ún. igazságszolgáltatás, melyről Rákos Ferenc, a Budapesti Forradalmi Törvényszék elnöke 1919. április 16-án ezt írta a *Vörös Újság*ban:

„A forradalmi bíróságok kezében van a vörös terror és kíméletlenül alkalmazják ezt a proletár állam minden ellenségével szemben. Ha a burzsoá szabotál, útba áll, súlyosan fogja érezni a vörös terror kemény öklét.”⁴⁰

Természetesen vidéken is hasonlóan dolgoztak a forradalmi bíróságok. Így pl. a császári „ellenforradalom” leverésekor letartóztatták a plébánost. Mielőtt a rögtönítélő törvényszék összeült (tagjai két lakatos és egy kéményseprő voltak), Budapestről telefonutasítás jött a megyei direktóriumhoz, hogy a papot a községben fel kell akasztani, azért, mert a nép szereti őt. A néhány perces tárgyaláson a vádbiztos golyó általi, a védő (aki egy más városban vádbiztos volt) kötél általi halált indítványozott. A halálos ítéletet a tatai sofőrcsapat tagjai 1919. június 6-án hajtották végre.

6. A Lenin-fiúk és a hírhedt „tolvajnyelvük”

A Lenin-fiúk társadalmi összetétele Cserny alvilági kapcsolatrendszerének színes képét mutatta: szép számmal akadtak köztük tengerészek, tolvajok, börtöntöltelék, munkakerülők, a budapesti lumpenproletariátus különféle elemei. Az országos számarányhoz képest feltűnően sok zsidó keveredett közéjük. A Lenin-fiúkat öltözékük alapján bárki könnyen felismerhette: bőrnadrágban és bőrkabátban mutatkoztak, fegyverzetük karabélyból, pisztolyból, kézigránátból, rohamkésből állt. Különös

39 A Tanácsköztársaság véres almanachja, A proletárdiktatúra kortörténeti dokumentumgyűjteménye, 2020, 379.

40 A Tanácsköztársaság véres almanachja, A proletárdiktatúra kortörténeti dokumentumgyűjteménye, 2020, 379.

előszeretettel rekviráltak maguknak autókat: már a proletárdiktatúra első napjaiban huszonnégy gépkocsit kaparintottak meg, köztük Károly király és József főherceg járműveit. A Lenin-fiúk félelemben tartották egész Budapestet: áprilisban tűszokat szedtek a polgári lakosság köréből, a diktatúra alatt mintegy ötszáz embert zártak börtönbe.⁴¹

A Lenin-fiúk sajátos tolvajnyelvéről több forrás is beszámol. A könyvét 1922-ben hivatalos iratok alapján megszerkesztő Olysoi Gabányi János számba vette a periratokban felbukkanó szófordulatokat: „*A terroristák által a proletáruralom alatt elkövetett bűncselekmények, gyilkosságok nyomozása során lépten-nyomon találkozunk a következő kifejezésekkel: 'gajdeszre küldeni', 'gajdeszbe tenni', 'hazaküldeni', 'hidegre tenni'. E különleges kifejezések Cserny József, Papp Sándor, Kohn-Kerekes Árpád, Bartók József, Schön Gábor és Korvin-Klein Ottó terrorparancsnokok egybehangzó állítása szerint a 'megölést' jelentették, s ezeknek valódi értelmét nemcsak az ezen szavakkal utasítást adó népbiztosok, terrorparancsnokok, hanem a foganatosító terroristák is tudták. Ugyancsak előfordulnak az 'angolosan' és 'félangolosan'. Előbbi azt jelentette, hogy az elfogott egyént alaposan meg kell kínozni, de nem kell megölni; a 'félangolosan' pedig, hogy az illetőt meg kell verni, s azután elbocsátani. Ha pedig az utóbbi kifejezések kapcsolatosan fordulnak elő az előbbiekkal, nevezetesen: 'angolosan gajdeszbe küldeni', 'félangolosan hidegre tenni', az esetben az úgy értelmezendő, hogy válogatott kínzásokkal megölni, illetve kevésbé megkínozni és megölni. Szóval a kivégzéseknél a kegyetlenség fokának és módjának a mérésére szolgált. Ezen kívül Fickert Ferenc terroristanyomozó vallomása szerint a Korvin-Klein Ottó által használt és kedvelt kifejezés a 'mórába tenni', mely a Dunába dobást jelentette. Szamuely Tibor a vidéki ellenforradalmak leverése alkalmával elfogottakkal szemben, midőn már azokat az általa összeállított ún. forradalmi törvényszék elítélte, használta e kifejezéseket: 'Szegedre küldeni', 'vigyétek Szegedre', 'Szegedre vele', hogy ez mit jelentett, a tények eléggé megmondják. Ugyanis a kéznél levő terroristák nyomban a legközelebbi fához kísérték az áldozatot, s felakasztották.'"⁴²*

7. A „Lenin-fiúk” központja

Batthyány-palota, VI. Teréz krt. 9. (később 13. szám, 29423. hrsz., most a Budapest VI. kerületi önkormányzat működik az épületben). A Batthyány-palotában működött a Forradalmi Kormányzótanácsnak közvetlenül alárendelt Cserny József-féle különítmény. Az épületet Vágó Béla népbiztos rekvirálta. A palota pincéjében több vagon lőszert raktároztak el, valamint 12 aknavetőt, több gyalogsági ágyút és 24 gépfegyvert, amelyek közül néhányat a járőkelők megfélemlítésére a kapu előtt állították fel.⁴³

A Cserny-féle különítmény eleinte a Politikai Terrorcsapat nevet használta, de Kun Béla ezt a táblát levetette a palotáról, ezt követően a Belügyi Népbiztosság Politikai Osztályának Különítménye néven szerepelt. Május 1-jén az épület homlokzatára a *Kun-Vágó laktanya, Lenin fiúk* felirat került. Kun Béla 1919. július 15-e után újjászervezte a

41 Árkus, 1960.

42 Szentesi 2011, 34–43.

43 Bíró, 2014, 41.

Cserny-csoportot. Személyesen meg is jelent a Batthyány-palotában, ahol beszédet intézett a csoport tagjaihoz.⁴⁴

Ezen épület kapcsán érdekesség, hogy a Vörös Őrség Főparancsnoksága elhatározta, közlekedési osztályában új szervet állít föl a villamosokon való lógás meggátlása céljából. Ez a szerv a tervek szerint 300 főnyi karhatalmi emberből állt volna, akiknek egyetlen teendőjük a villamos lépcsőjén való utazás meggátlása lett. Szolgálati idejük napi 8 óra, illetményük pedig a vörös örökével egyenlő. A Vörös Őrség kerületi parancsnoksága fölhívta e célból a szakszervezeteket, hogy a katonai szolgálatra alkalmatlan munkanélküli elvtársakkal közöljék, miszerint azok, akik ebbe a közlekedési zászlóaljba belépni óhajtanak, június 20-án délelőtt 10 óráig a Vörös Őrség közlekedési osztályánál (Teréz körút 9. földszint 2. alatt) jelentkezzenek.⁴⁵

A Lenin-fiúk „beavatási szertartása” egy konkrét esetnek megfelelően a következőképpen zajlott: Gáspár József 1919. április 8-a vagy 9-e körül a Cserny-féle terrorcsapat tagja. Április közepén egy délelőtt, két bűnügyi vörös nyomozó autón, két úri osztályhoz tartozó férfit hozott be ellenforradalom gyanújával. A két férfit Cserny vette át, és továbbította őket a Groll és Nyakas nevű terroristáknak. Az említett két terrorista felszólította Gáspár Józsefet, hogy menjen velük a pincébe. Ott Groll és Nyakas a két letartóztatott személyt meztelenre vetkőztette, majd elvették ékszereiket és kb. 50 000 koronájukat. Utána megparancsolták Gáspárnak, mivel fiatal terrorista, hogy lője őket agyon, de a szemüket ne kösse be. Gáspár engedelmeskedett, mivel ha nem teszi, őt lőtték volna agyon. Gáspár Mannlicher típusú fegyverével egyenként 2-2 golyóval végzett áldozataival. A holttesteket hárman éjjel egy autóba tették, és a Margit-híd közepéről a Dunába dobták.⁴⁶

8. A „Lenin-fiúk” fegyverzete, viselete

A terrorcsapatnak megkülönböztető jelvénye nem volt. A bőrruhákat Papp Sándor és Groó Géza szerezte be. A ruházat kabátból, nadrágból és bőr kamásniból állt. A ruha színe fekete és zöld volt. Cserny 200 komplett öltönyt vett át, amelyekkel felszerelte az embereit. Egy ember teljes felszerelése a következő volt: 1 stucni (golyós fegyver), 1 Steyer pisztoly, bajonett, rohamkés, kézigránát és tojásgránát. Cserny emberei állandóan pisztollyal, bajonettel, rohamkéssel és tojásgránáttal járkáltak a városban. Voltak olyanok, akiknél még kézigránát is volt. Egyesek vörös csillagot hordtak a sapkájukon vagy a mellükön.⁴⁷ Amikor Cserny csapata Gödöllőre távozott, tagjai a felszerelést és a ruházatot magukkal vitték. A leszerelt ruhái és fegyverei közül 50 komplett felszerelés a gödöllői főhadiszállásnál lett beszolgáltatva, Cserny 11 teljes bőrruha felszerelést a népbiztosoknak adott át, akik magukat ruházták fel azzal. Cserny a megmaradt

44 A Tanácsköztársaság szolgálatában, 1959, 62.

45 Bíró, 2014, 42.

46 Bíró, 2014, 42–43.

47 Rotter, 1979, 85.

felszerelést a kelenföldi ruhatárba helyezte. A csapat májusi felosztatásakor többen a teljes felszereléssel megszöktek.⁴⁸

Az általános fegyverzetük 12 db gyalogsági 3,5 cm-es ágyú, 8 db 7,5 cm-es tábori ágyú, 6 db 14 cm-es aknavető, 6 db 9 cm-es aknavető, 24 db gépfegyver, 600 kézigránát, 150 db német gránát, 300 db tojásomba, 13-14 teherautó munícióval, valamint 10 db személyautó és 13 db teherautó. A sofőröket részint Cserny, részint a Vörös Hadsereg II. kerület Ezredes utca 5–7. szám alatti autócsapat parancsnoksága rendelte ki. Csernyék rendszerint az 1. számú Autóforgalmi Intézet autóit használták, bár volt saját autóparkjuk is. Az intézet a terroristáknak autókat és szükség esetén sofőrt is kölcsönzött. A sofőrök átlagos létszáma 12 fő körül mozgott, őket revolverrel és kézigránáttal szerelték fel. Emellett az autón is volt még egy rövid fegyver. A harcokban ők is részt vettek. A szakácsok is a létszámhoz tartoztak, számuk 2 fő volt, ők az ételosztásban vettek részt, fegyverük nem volt, a saját ruhájukat viselték. Kapuőri szolgálatra 10-10 embert alkalmaztak, 20-24 főt rendeltek ki a Szovjetházhoz, ezen felül Kun Bélához további 8-10 embert. A kapuőrök naponként váltották egymást, de Kun Bélát állandó személyzet kísérte. Ez volt a Kun-őrség.⁴⁹

A terroristák között főleg magas és erős fizikumú férfiak voltak, de ettől néha eltértek, hiszen Pelsőczy József csak 150 cm volt. Cserny három dolgot nem tűrt meg, ezek: „*kártya, kocsmá, kurva*”.

A Batthyány-palotában a legénységi szoba a második emeleten volt. A kapuba géppuskát állítottak fel, és az egész járda el volt kerítve. Az épületben az őrszolgálat abból állt, hogy a kapuban kellett állni és vigyázni az ott álló autókra, valamint arra figyelni, hogy senki se járjon a palota előtti járdán. A pincében lévő muníciót is őrizni kellett, valamint Cserny József szobája előtt is őr állt, aki oda senkit sem engedett be. A csapat konyhája a VI. kerület Nagymező u. 32. száma alatt, Turkovits Gyula hentes- és mészárosmesternél üzemelt, szakácsuk Elbaum Náthán volt.⁵⁰

Cserny terrorcsapata három szakaszra oszlott: az első szakasz parancsnoka Gerlei Géza, a másodiké Mann József, a harmadiké Szabó József volt. Fikert Ferenc vallomása szerint 8 szakaszból állt, ebből csak 3-4 volt állandóan a Batthyány-palotában, a többi különböző vidéki helyekre rendelték ki. Eszerint az I. szakasz parancsnoka Gerlei Géza volt, aki állandóan vidéken volt Szamuelyvel. A szakasz parancsnokhelyettese Mann József volt. A IV. szakasz parancsnoka Tombor József, az V. szakasz parancsnoka Bataglia Néri, a VI. szakasz parancsnoka Rogozsán Lajos (Ragozsán), a VII. szakasz parancsnoka Birda Lajos, a VIII. szakasz parancsnoka Pánits Vilmos volt. A második és a harmadik szakasz parancsnokai mindig vidéken voltak. Schönfeld József május 1-jén lett a VI. szakaszba beosztva, társai Ascherovits Leon, Wagner N., Klein Béla, Zimmermann Lajos, Slezák Adolf, Csonka László, Demeter István voltak. Egy másik forrás szerint volt egy IX. szakasz, melynek Lui Béla volt a parancsnoka.⁵¹

A terrorcsapat számos budapesti és vidéki ellenforradalmi akciót, megmozdulást vert le. A „rendteremtés” vége letartóztatás, fosztogatás, rablás, fizikai bántalmazás és

48 Bíró, 2019, 61.

49 Bíró, 2014.

50 Bíró, 2019, 61.

51 Bíró, 2019, 62.

gyilkosság lett. A terroristák ezen akcióikat a terrorcsapat május eleji feloszlásáig folytathatták.⁵²

9. Összegzés

A Tanácsköztársaság rendvédelme meglehetősen kaotikus képet mutatott. Több, egymással párhuzamosan működő rendőri szervezet, direktórium, munkástanács és karhatalmi különítmény is végzett felderítéseket politikai ügyekben. Hiába próbálta Korvin központositani a nyomozásokat, a személyi átfedések, párhuzamos felderítések és önkényeskedések mindvégig megmaradtak. Ez azzal a következménnyel is járt, hogy a közvélekedés összemosta a terror gyakorlóinak személyét. Későbbi vallomások alapján megállapítható, hogy a bekísért „ügyfelek” sokszor nem tettek különbséget Korvin és Cserny Józseffel vagy más különítményes parancsnokkal, és olyan mondatokat és tetteket is neki tulajdonítottak, amelyeket soha nem mondott és követett el.⁵⁴

Az ellenforradalom elleni harcot Korvin Ottó és Szamuely Tibor irányította. Korvin Ottó a Belügyi Népbiztosság Politikai Osztályának az élén állott, s mivel a belügyi népbiztosok többnyire a fronton tartózkodtak, meglehetősen önállóan dolgozott.⁵⁵ A jelentősebb ellenforradalmi szervezkedéseket a fővárosban megakadályozták, amelyeket aztán megtorlásul féktelen terror követett.

A bűncselekmények felderítésével kapcsolatos feladatokat a Forradalmi Kormányzótanács LXXXIV. számú rendelete értelmében a Vörös Őrség⁵⁶ látta el, ez volt az egyedüli nyomozótestület. A szerv a nyomozás befejezése után az ügyeket átadta a forradalmi törvényszékeknek a büntetőeljárás további részének lefolytatása végett.⁵⁷

A Tanácsköztársaság fennmaradása, egész léte szempontjából a büntetőjog volt a legfontosabb jogterület, hisz a proletariátus háborús viszonyok között jutott hatalomra, külső és belső ellenségeinek támadásaira állandóan számítani kellett, s emellett a fennálló élelmiszer-, tüzelőanyag- és iparcikkhiány is nehezítette a helyzetet.⁵⁸

A forradalmi törvényszékek ítéleteinek ugyanolyan felülbírálását vette tervbe a Kormányzótanács, mint ahogy az Szovjet-Oroszországban már hosszabb ideje folyt. De nemcsak a szovjet-orosz jognak volt hatása erre az előterjesztésre, hisz azt már ismerték a Forradalmi Kormányzótanács XCIV. számú rendeletének elfogadásakor is. A politikai helyzet kiéleződése folytán valóban az volt a legcélravezetőbb a proletárdiktatúra szempontjából, hogy a legfőbb államhatalmi szerv tagjaiból álló bizottságok végezzék el a felülvizsgálatot, mert ők voltak a legjobban tisztában az ország kül- és belpolitikai

52 Bődök, 2016.

53 Rotter, 1979, 85.

54 Müller, Takács és Tulipán, 2019, 196–197.

55 Proletár 1921. XII. 22. Lékai János: Emlékezés Korvin Ottóra.

56 Kovács, 1956.

57 Takó, 2019, 64.

58 Sarlós, 1959, 3.

helyzetével, a Tanácsköztársaság tervbe vett politikai lépéseivel, amelyek az adott időszakban egyáltalán nem voltak közömbösek egy-egy politikai ügy elbírálásánál.⁵⁹

Irodalomjegyzék

- A Tanácsköztársaság szolgálatában.* (1959) Budapest: BM Tanulmányi és Módszertani Osztálya-BM-ORFK Politikai Nevelő Osztály, Budapest.
- A Tanácsköztársaság véres almanachja. A proletárdiktatúra kortörténeti dokumentumgyűjteménye.* (2020) Budapest: Magyar Menedék.
- Árkus, J. (1960) *Lenin-fiúk.* Budapest: Zrínyi Katonai Kiadó.
- Bíró, A. (2014) *A Tanácsköztársaság fővárosi karhatalmai.* Budapest: Hegyvidéki Helytörténeti Gyűjtemény és Galéria.
- Bíró, A. (2019) *Vörös terrorcsapatok és a mindennapok terrorja a Magyarországi Tanácsköztársaság idején.* Pápa: Pápai Jókai Mór Városi Könyvtár.
- Bödök, G. (2016) 'A „proletárforradalom hűséges katonái” vagy „közönséges haramiák”? Kik voltak a „Lenin-fiúk?’, *Múltunk*, 2016/1.
- Erdős, E. (1971) 'A Magyar Tanácsköztársaság büntető törvényhozása című előadása', in Sztóczki, M. (szerk.) *A Magyar Tanácsköztársaság államáról és jogáról (1919–1969)*. Pécs: Pécsi Tudományegyetem Állam- és Jogtudományi Kara.
- Földvári, J. (1971) 'A Tanácsköztársaság büntetőpolitikája című előadása', in Sztóczki, M. (szerk.) *A Magyar Tanácsköztársaság államáról és jogáról (1919–1969)*. Pécs: Pécsi Tudományegyetem Állam- és Jogtudományi Kara.
- Halász, P. (1955) 'Tanulmányok a Magyar Tanácsköztársaság államáról és jogáról', *Állam és Jogtudományi Intézet Tudományos Könyvtára*, 1955/9.
- Halász, P., Kovács, I., Feschka, V. (1959) *A Magyar Tanácsköztársaság jogalkotása.* Budapest: Közgazdasági és Jogi Könyvkiadó.
- Kádár, I. (1959) 'Országos Kísérleti Kriminológiai Intézet a Tanácsköztársaságban', *Jogtudományi Közlöny*, 14/9.
- Kovács, N. (1956) *A Vörös Őrség.* Budapest: Vörös Csillag Nyomda.
- Lenin (1974) *Magyarországról. A Marxizmus-Leninizmus Klasszikusainak Kiskönyvtára.* Budapest: Kossuth Könyvkiadó.
- Mezey, B. (2003) *Magyar alkotmánytörténet.* Budapest: Osiris Kiadó.
- Müller, R. Takács, T. és Tulipán, É. (2019) *Terror 1918–1919, Forradalmárok, ellenforradalmárok, megszállók.* Budapest: Jaffa Kiadó.
- Proletár 1921. XII. 22. Lékai János: Emlékezés Korvin Ottóra.
- Proletárjog, 1919. április 19., 4. sz.
- Proletárjog, 1919. július 12., 11. sz.
- Proletárjog, 1919. június 7., 6. sz.
- Rákos, F. (1953) *Állam és alkotmány a Magyar Tanácsköztársaságban.* Budapest: Jogi és Államigazgatási Könyv-és Folyóiratkiadó.

59 Sarlós, 1969, 330.

- Rákos, F. (1959) 'Az első szocialista alkotmány Magyarországon című tanulmánya', in Sarlós, B. (szerk.) *A Magyar Tanácsköztársaság állama és joga*. Budapest: Akadémiai Kiadó.
- Rotter, J. (1979) *1919 A proletárhatalom védelmében*. Budapest: BM Tanulmányi és Propaganda Csoportfőnökség.
- Sarlós, B. (1959) *A Tanácsköztársaság fontosabb jogszabályai*. Budapest: Kossuth Kiadó–Magyar Jogász Szövetség.
- Sarlós, B. (1961) *A Tanácsköztársaság Forradalmi Törvényszékei*. Budapest: Közigazgatási és Jogi Könyvkiadó.
- Sarlós, B. (1969) *A Tanácsköztársaság jogrendszerének kialakulása*. Budapest: Közigazgatási és Jogi Könyvkiadó.
- Szentesi, Z. L. (2011) *Vörösteror Szolnokon 1919. május 3–4*. Budapest: Kárpátia Stúdió Kft., 2011.
- Takó, D. (2019) *A katonai büntetőjog speciális intézményei a XX. század első felében, A Tanácsköztársaság katonai büntetőjoga és a Honvéd Vezérkar Főnökének Bírósága*. Budapest: Magyar Katonai Jogi és Hadijogi Társaság – Bibliotheca Juris Militaris V.